

Kold krig og Staunings hårbørste

S-toppen: PET-kommissionens beretning har øget interessen for Den Kolde Krig hos Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv, der i øjeblikket viser otte socialdemokratiske statsministre på Arbejdersmuseet med pluk fra fortroligt stof og gammelt efterretningsmateriale.

LARS OLE KNIPPEL

larsole.knippele@jp.dk

Interessen for Den Kolde Krig vokser.

Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv (ABA) har siden offentliggørelsen af PET-kommissionens beretning modtaget flere forespørgsler om arkivadgang, især til statsministrene Hans Hedtofts og H. C. Hansens efterladte papirer, fortæller arkivchef Henning Grelle, der sammen med museumsinspektør Helle Leilund har arrangeret udstillingen "Statsministre – 8 socialdemokrater" på Arbejdersmuseet i anledning af ABA's 100-årsjubileum.

»Interessen koncentrerer sig bl.a. om Hans Hedtofts bristede bestræbelser på at opbygge en nordisk forsvarsunion efter Befrielsen og om det politiske klima i 1950'erne med opstanden i Ungarn i 1956 og samme år dannelsen af situationens generalstab, anført af danske kommunister, som efter Sovjets brutale nedkæmpning af frihedskampen i Ungarn tabte terræn. Frygten for Den Kolde Krig kan aflæses mærkbart i vores arkiver allerede før 1948, da Tjekkoslovakiet ved et kup blev et kommunistisk diktatur,« siger Henning Grelle.

»Henvendelserne kommer fra journalister, samfundsforskere og historikere, der er optaget af Den Kolde Krig og har fået fornyet appetit på epoken efter PET's reddegørelse, der selvsagt ikke giver udtømmende svar på alle spørgsmål. Derfor rejser der nye problemstillinger, og historikere lever jo af at endevende materiale og tolke det på ny.«

Blikkenslagerbanden

Især er arkiverne for Hans Hedtoft og H. C. Hansen, der havde et særdeles køligt forhold til de hjemlige kommunister og anså dem for 5. kolonne-folk, genstand for søgning.

ABA rummer arkiverne for Thorvald Stauning, Hans Hedtoft, H. C. Hansen, Viggo Kampmann, Jens Otto Krag, Anker Jørgensen og Poul Nyrup Rasmussen. Kun Vilhelm Buhl mangler i den socialdemokratiske kongerække. Hans arkiv befinder sig på Rigsarkivet.

På udstillingen præsenteres brudstykker af omstridt efterretningsmateriale, enten fabrikeret af Forsvarets Efterretningstjeneste eller af den såkaldte blikkenslagerbande, frem til 1949, da Danmark besluttede at indtræde i Nato. Heraf fremgår det, at hvis russerne var på vej til at besætte landet, skulle DKP'erne sabotere udvalgte steder som led i magtovertagelsen.

Rigspolitichefens beretning fra 1950 – vist i fragmenteret form i en montre – afslører, at man nøje overvågede DKP's aktiviteter i hele samfundet. Beretningen var stemplet strengt fortroligt.

Medlemmer af PET-kommissionen har i en årrække næsten haft faste pladser i ABA's lokaler på Nørrebro. Bo Lidegaard hentede for nogle år siden faktuelle oplysninger og saftige detaljer til sin roste Krag-biografi hos ABA, hvor landsfaderen Thorvald Stauning foruden dokumenter, dagbøger, fotografier og arkivalier efterlod en række spændende genstande, mens Jens Otto Krag "nøjedes" med at testamentere sit store arkiv. Ikke så meget som en clips, som Henning Grelle udtrykker det, er tilgængeligt arbejderbevægelsens arkiv. Derimod optræder masser af lån på udstillingen.

Lakmusprøven

Staunings papirer kom til at udgøre fundamentet i ABA's statsministerarkiv, der er ved at blive suppleret med flere af Anker Jørgensens dagbøger og Poul Nyrup Rasmussens papirer.

Baggrunden for den aktuelle udstilling er, at Danmark i det meste af det 20. århundrede blev regeret af socialdemokratiske stats-

ministre, første gang i 1924, da Stauning satte sig i statsministerstolen, og senest med Poul Nyrup Rasmussen ved roret.

Og det er den første udstilling siden fusionen mellem ABA og Arbejdersmuseet og dermed en lakmusprøve på den synergieffekt, der kan opnås ved fælles kulturhistoriske udstillinger, som ventes i fremtiden mellem de to institutioner. Den skal gerne stimulere fagfolks lyst til videre studier samt styrke almindelige menneskers interesse for historien.

»Arkiverne i ABA for-

tjener at blive vist frem, og vi har forsøgt at undgå en såkaldt arkivudstilling, men krydrer præsentationen med effekter. De otte statsministre er "staldet op" på række, så gæsten kan orientere sig i deres baggrund og karriere. Stauning og Anker Jørgensen dominerer, fordi de blev tegnet og malet flittigt, hvilket var udtryk for deres enorme popularitet. Det er helt tydeligt, at samme skæbne hverken overgik Jens Otto Krag eller Nyrup Rasmussen. Vi har ikke lavet udstillingen for at hænges nogen af de implicerede ud. Der er tale om kærlige portrætter med en indbygget åbenhed over for deres svagheder og de problemer, de sloges med,« fortsætter Henning Grelle og understreger, at der heller ikke gives karakterer til de enkelte socialdemo-

Arkivchef Henning Grelle foran en række A-valgplakater på Arbejdersmuseet, der i øjeblikket har en særudstilling om Danmarks socialdemokratiske statsministre. Foto: Uffe Frandsen

kratiske topfolk. Men han tøver ikke med at udtale beundring for Stauning, som han i fjor udgav en stor biografi om.

Rariteter og kuriositeter

»Staunings politiske liv kan sammenlignes med et eventyr. Hans udgangspunkt var ikke lovende, men i kraft af vedholdenhed og hårdt arbejde nåede han resultater. Han kunne glæde sig over, at arbejderne ved hans indsats fik et fædreland. Vel var demokratiet formelt indført i 1848, men reelt lå magten de følgende årtier hos de besiddende klasser. Men Stauning fik Danmark omformet til et folkestyre og introducerede regeringssamarbejde med andre partier,« påpeger Henning Grelle.

»Nogle af hans efterfølgere forstod denne taktik bedre end andre. H. C. Hansen og Krag var eksempler, mens Anker Jørgensen sammenlignede de radikale med et stykke håndsæbe og kom grueligt galt af sted, indtil Nyrup genoprettede samarbejdspolitikken. Kampmann lagde flere sten til velfærdsstaten, men så den ikke helt opført. Krag blev denne samfundsmodells ingeniør, og han må betragtes som en af de store politiske skikkelser i danmarkshistorien, men alle rummede de kvaliteter.«

Udstillingen byder på en række rariteter og kuriositeter: Den gamle skibsreder A. P. Møller var ligesom sønnen, Mærsk McKinney, en flittig lobbyist, hvilket en brevveksling vidner om. Senior åbenbarede et stærkt samfundsengagement.

Krags speciale til det statsvidenskabelige studium på Københavns Universitet med titlen "Danmarks industri 1930-1937" vises side om side med H. C. Hansens svendebrev

som typograf med flidspræmie. Anker Jørgensen frekventerede det højt ansete Harvard University i 1959 og modtog eksamensbevis. Den selv lærde og intellektuelle arbejder deltog i tidernes morgen i et korrespondancekursus, og hans stile blev i 1946 rettet af hans senere økonomiminister, Per Hækkerup, der gav eleven en lille manuduktion i mindretalsrettigheder, udformet med sirlig og letlæselig håndskrift.

Helle Virknens kjoler

Gerda H. C. Hansens pudderdåse, Staunings hårbørste, prøver på H. C. Hansens talent for at skrive lejlighedsange, originalmanuskriptet til Staunings skuespil "Livets løgne", Hedtofts lommeur og Staunings kasket til brug på de bonede gulve og royal omgang hører til i afdelingen af kuriositeter. Helle Virknens kjoler i Holger Bloms kreatio-

ner er ikke udstillet. De blev solgt på auktion for at skaffe penge til den socialdemokratiske valgkamp. I den mere seriøse ende præsenteres for første gang Viggo Kampmanns egne udklip fra amerikanske aviser, da han den 14. august 1961 blev inviteret til en arbejdsfrokost hos præsident John F. Kennedy. Under samtalen fik Kampmann ros for Danmarks bidrag i Nato. Kampmann omtalte aldrig besøget hos den amerikanske præsident, selv om det var enestående.

"Statsministre – 8 socialdemokrater"

Arbejdersmuseet, Rømersgade 22, København. Åbent til den 5. april 2010. Antologi med samme titel: Redigeret af Henning Grelle & Helle Leilund 179 sider, 188 kr.